GENERALINĖS ADVOKATĖS CHRISTINE STIX-HACKL IŠVADA,

pateikta 2005 m. gegužės 12 d. [1]

Turinys

I — Įvadas ..... I - 7492

II — Teisinis pagrindas ..... I - 7493

III — Faktinės aplinkybės ..... I - 7497

IV — Ikiteisminis ir teismo procesas ..... I - 7498

V — Dėl Atliekų direktyvos pažeidimo ..... I - 7500

A — Pagrindiniai šalių argumentai ..... I - 7500

B — Vertinimas ..... I - 7502

1) Dėl Atliekų direktyvos taikymo ..... I - 7502

a) Dėl „atliekų" sąvokos klasifikavimo pagal Atliekų direktyvą ..... I - 7502

b) Dėl Atliekų direktyvos 2 straipsnio 1 dalies b punkto iii papunkčio išimties ..... I - 7506

c) Dėl direktyvos 4, 9 ir 13 straipsnių pažeidimo ..... I - 7509

VI — Dėl PAV direktyvos pažeidimo ..... I - 7511

A — Pagrindiniai šalių argumentai ..... I - 7511

B — Dėl priimtinumo ..... I - 7512

C — Dėl pagrįstumo ..... I - 7514

VII — Požeminio vandens direktyvos pažeidimas ..... I - 7517

A — Pagrindiniai šalių argumentai ..... I - 7517

B — Vertinimas ..... I - 7518

VIII — Nuotekų direktyvos paž eidimas ..... I - 7520

A — Pagrindiniai šalių argumentai ..... I - 7520

B — Teisinis vertinimas ..... I - 7521

1 — Originalo kalba: vokiečių.

IX — Nitratų direktyvos pažeidimas ..... I - 7524
A — Pagrindiniai šalių argumentai ..... I - 7524
1) Vertinimas ..... I - 7525
a) Dėl priimtinumo ..... I - 7525
B — Dėl pagrįstumo ..... I - 7526
X — Bylinėjimosi išlaidos ..... I - 7528
XI — Išvada ..... I - 7528

I — Įvadas

1. Šiame procese dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo Komisija, atsižvelgdama į įvairaus pobūdžio aplinkos taršos atvejus ir teisės pažeidimus, kuriais daugiausia kaltinama viena Ispanijos įmonė, užsiimanti intensyviu penimių auginimu, kaltina Ispanijos Karalystę ne kartą pažeidus penkias aplinkosaugos direktyvas.

2. Komisijos nuomone, buvo pažeistos šios aplinkosaugos direktyvos:

1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva 75/442/EEB dėl atliekų [2] su pakeitimais, padarytais 1991 m. kovo 18 d. Tarybos direktyva 91/156/EEB [3] (toliau ? Atliekų direktyva);

1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo [4] (toliau ? PAV direktyva) su pakeitimais, padarytais 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 97/11/EB [5] (PAV direktyvos pakeitimo direktyva);

1979 m. gruodžio 17d. Tarybos direktyva 80/68/EEB dėl požeminio vandens apsaugos nuo tam tikrų pavojingų medžiagų keliamos taršos [6] (toliau – Požeminio vandens direktyva);

2 — OL L 194, p. 39.

3 — OL L 78, p. 32.
4 — OL L 175, p. 40.
5 — OL L 73, p. 5.
6 — OL L 20, 1980, p. 43.

1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo [7] (toliau – Nuotekų direktyva);

1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyva 91/676/EEB dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių [8] (toliau – Nitratų direktyva).

II — Teisinis pagrindas

3. Atliekų direktyva, be kita ko, numato:

„1 straipsnis

Šioje direktyvoje:

a) „atliekos" reiškia medžiagą ar daiktą, patenkantį į I priedo kategorijas, kurias atliekų turėtojas šalina, ketina arba privalo šalinti.

<...>

2 straipsnis

1. Ši direktyva netaikoma:

<...>

b) tam, ką reguliuoja kiti teisės aktai:

<...>

iii) kritusiems gyvuliams ir šioms žemės ūkio atliekoms: srutoms ir kitoms natūralioms nepavojingoms medžiagoms, naudojamoms žemės ūkyje;

<...>

7 — OL L 135, p. 40.
8 — OL L 375, p. 1.

4 straipsnis

Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad atliekos būtų panaudotos ar pašalintos nesukeliant pavojaus žmonėms ir nenaudojant procesų ar būdų, galinčių pakenkti aplinkai, būtent:

— nesukeliant pavojaus vandeniui, orui, dirvožemiui, augalams ir gyvūnams,

— nesukeliant triukšmo ar kvapų,

— nedarant neigiamo poveikio kraštovaizdžiui ar ypač svarbioms vietovėms.

Valstybės narės taip pat imasi būtinų priemonių uždrausti atliekų išmetimą, išvertimą ar nekontroliuojamą šalinimą.“

9 straipsnis numato, kad bet kuri įmonė ar ūkio subjektas, išverčiantis atliekas ant žemės, privalo gauti pagal atliekų tvarkymą reglamentuojančias teisės normas išduotą leidimą.

13 straipsnis numato reguliarų ir tinkamą tokių įmonių ir kitų ūkio subjektų tikrinimą.

4. Pirminė PAV direktyvos redakcija, be kita ko, numato:

„*2 straipsnis*

1. Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, kad prieš duodant sutikimą projektams, galintiems daryti reikšmingą poveikį aplinkai, *inter alia*, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, būtų atliekamas poveikio aplinkai vertinimas.

<...>

4 straipsnis	aplinkai vertinimo. Tokie projektai apibrėžti 4 straipsnyje.
1. <...> I priede išvardytų rūšių projektų vertinimas privalomas pagal 5–10 straipsnių nuostatas.	<...>
	4 straipsnis
2. II priede išvardytų rūšių projektų vertinimas privalomas pagal 5–10 straipsnius, kai valstybės narės mano, kad to reikalauja projektų charakteristikos.	1. Remiantis 2 straipsnio 3 dalimi, I priede išvardyti projektai turi būti vertinami pagal 5–10 straipsnių nuostatas.
<...>“	<...>“
PAV direktyva, su pakeitimais, padarytais PAV direktyvos pakeitimo direktyva, kiek tai svarbu nagrinėjamam procesui, be kita ko, numato:	5. Požeminio vandens direktyva, be kita ko, nustato:
„2 straipsnis	*„3 straipsnis*
1. Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, jog prieš duodant sutikimą projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl pobūdžio, savo masto ar vietos, bus reikalaujama sutikimo planuojamai veiklai ir poveikio	Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad: <...>

b) būtų apribotas II sąrašo medžiagų išleidimas į požeminius vandenis, tokiu būdu išvengiant požeminio vandens taršos šiomis medžiagomis.

<...>

5 straipsnis

1. Siekdamos įvykdyti 3 straipsnio b punkte nurodytą įpareigojimą, valstybės narės išankstinį tyrimą taiko:

— visiems tiesioginiams II sąrašo medžiagų išleidimams, siekdamos apriboti tokius išleidimus,

— šių medžiagų šalinimui ar išpylimui šalinimo tikslais, kurios gali sukelti netiesioginį išleidimą.

<...>

7 straipsnis

Atliekant išankstinius tyrimus, nurodytus 4 ir 5 straipsniuose, analizuojamos konkrečios teritorijos hidrogeologinės sąlygos, dirvožemio ir podirvio apsivalymo galimybės, taršos rizika ir požeminio vandens kokybės pakitimas dėl išleidimo, taip pat nustatoma, ar medžiagų išleidimas į požeminį vandenį aplinkosauginiu požiūriu yra tinkamas sprendimas.“

6. Nuotekų direktyva, be kita ko, numato:

„*5 straipsnis*

1. Kad būtų įvykdyta šio straipsnio 2 dalis, valstybės narės iki 1993 m. gruodžio 31 d. pagal II priede išdėstytus kriterijus nustato jautrias zonas.

2. Valstybės narės užtikrina, kad miesto nuotekos, patenkančios į nuotekų surinkimo sistemas iš aglomeracijų, turinčių daugiau kaip 10 000 g. e., prieš išleidžiant į jautrias zonas ne vėliau kaip nuo 1998 m. gruodžio

31 d. būtų pradėtos valyti pagal griežtesnius negu aprašyta 4 straipsnyje reikalavimus.

<...>"

7. Nitratų direktyva, be kita ko, nustato:

„*3 straipsnis*

1. Pagal I priede išdėstytus kriterijus valstybės narės turi nustatyti vandenis, kurie yra ar gali būti paveikti taršos, jei nebus imtasi 5 straipsnyje nurodytų veiksmų.

2. Per dvejus metus nuo šios direktyvos paskelbimo valstybės narės privalo savo teritorijoje nustatyti visas pažeidžiamas zonas, iš kurių vanduo patenka į 1 dalyje nurodytus vandenis ir kurios didina taršą. Apie tokį pradinį zonų nustatymą valstybės narės privalo pranešti Komisijai per 6 mėnesius.

<...>

4. Valstybės narės turi patikrinti ir, jei reikia, atitinkamai pakeisti ir papildyti nustatytų pažeidžiamų zonų sąrašą ir bent kas ketverius metus atsižvelgti į pokyčius ir veiksnius, kurie nebuvo numatyti anksčiau nustatant tokias zonas. Per 6 mėnesius apie nustatytų zonų pakeitimus ir papildymus jos privalo pranešti Komisijai.

<...>"

III — Faktinės aplinkybės

8. Šiame procese dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo nagrinėjami Bendrijos teisės pažeidimai, viena vertus, Atliekų direktyvos, PAV direktyvą keičiančios direktyvos ir Požeminio vandens direktyvos atveju tiesiogiai susiję su intensyviu kiaulių auginimu užsiimančiu ūkiu (toliau ? kiaulių ūkis), įsikūrusiu „El Pago de la Media Legua" vietovėje prie į Vidužemio jūrą įtenkančių upių Antas ir Aguas Vera savivaldybės teritorijoje Almería provincijoje (Andalūzija), kita vertus, šie pažeidimai Nuotekų ir Nitratų direktyvų atveju susiję su šį kiaulių ūkį supančia aplinka, t. y. Vera savivaldybe ir Rambla de Mojácar upės zona.

9. Nagrinėjamas kiaulių ūkis veikia nuo 1976 m., vėliau buvo išplėstas iki dabartinio dydžio ir procesui svarbiu laikotarpiu turėjo apie 3 400 gyvulių, iš kurių apie 600 buvo paršeliai. Kiaulių ūkis turi išbetonuotą požeminę 240 000 litrų talpos srutų duobę. Kas keturiolika dienų srutos išsiurbiamos, išvežamos cisternose ir išpilamos 80 ha ploto lauke *Las Alparatas de Mojácar* teritorijoje ir 5 ha ploto lauke *Jara de la Vera* teritorijoje.

10. Kiaulių ūkis visų pirma kaltinamas tuo, kad dėl išpilamų srutų ir pūvančių gyvulių atliekų atsiranda nemalonūs kvapai ir teršiama aplinka, ypač netoli esančios upės ir jų žiotys.

11. Nė viena šalis neginčija, kad nei prieš steigiant kiaulių ūkį, nei jį plečiant nebuvo atliktas aplinkosaugos teise paremtas patikrinimas (visų pirma, poveikio aplinkai įvertinimas arba hidrogeologinis patikrinimas dėl galimos požeminio vandens taršos), taip pat nebuvo atlikta aplinkosaugos teise paremta leidimo išdavimo bei monitoringo procedūra.

IV — Ikiteisminis ir teismo procesas

12. 2000 m. Komisija, remdamasi skundais dėl kiaulių ūkio keliamos taršos, pradėjo tyrimą. Kadangi Komisija padarė išvadą, kad Ispanijos Karalystė kiaulių ūkio ir susijusio regiono atveju pažeidė kelias aplinkosaugos direktyvas, 2001 m. sausio 18 d. laišku ji nusiuntė Ispanijos vyriausybei oficialų įspėjimą su prašymu per du mėnesius pateikti savo nuomonę šiuo klausimu.

13. Kadangi 2001 m. birželio 20 d. Ispanijos vyriausybės atsakymas, Komisijos nuomone, nepaneigė įtarimų dėl įsipareigojimų neįvykdymo, Komisija 2001 m. liepos 26 d. laišku nusiuntė Ispanijos vyriausybei pagrįstą nuomonę, kurioje kaltino Ispanijos Karalystę pažeidus šios išvados įvade[9] išvardytas direktyvas, ir paragino ją per du mėnesius imtis visų reikalingų priemonių. Ispanijos vyriausybė savo atsakymą pateikė 2001 m. spalio 4 d. laišku.

14. Priėjusi išvadą, kad Ispanijos Karalystė neįvykdė įsipareigojimų, Komisija, remdamasi EB 226 straipsniu, 2002 m. lapkričio 15 d.

9 — Žr. 1 punktą.

laišku, Teisingumo Teismo registre įregistruotu 2002 m. lapkričio 19 d., pareiškė ieškinį Ispanijos Karalystei.

15. Komisija prašo:

1. Pripažinti, kad Ispanijos Karalystė,

a) nepriėmusi priemonių, reikalingų įgyvendinti iš Direktyvos 75/442/EEB su pakeitimais, padarytais Direktyva 91/156/EEB, 4, 9 ir 13 straipsnių kylančius įsipareigojimus, nesiėmusi reikalingų priemonių, užtikrinančių „El Pago de la Media Legua" vadinamoje vietovėje veikiančio kiaulių ūkio atliekų pašalinimą arba panaudojimą, nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai arba nekenkiant aplinkai, ir neišdavusi minėtai įmonei pagal direktyvą reikalaujamo leidimo bei neatlikusi tokioms įmonėms būtinų reguliarių patikrinimų;

b) prieš pradedant šio projekto statybos ar rekonstrukcijos darbus neatlikusi poveikio aplinkai vertinimo ir taip pažeisdama pirminės redakcijos arba Direktyva 97/11/EB iš dalies pakeistos Direktyvos 85/337/EEB 2 straipsnį ir 4 straipsnio 2 dalį;

c) taršos paveiktoje zonoje neatlikusi pagal Direktyvos 80/68/EEB 3 straipsnio b punktą, 5 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnį reikalaujamo hidrogeologinio tyrimo;

d) pagal Direktyvos 91/271/EEB 5 straipsnio 2 dalį nevalydama Vera savivaldybės nuotekų pagal griežtesnius negu aprašyta 4 straipsnyje reikalavimus;

e) nepaskelbusi Rambla de Mojácar pažeidžiama zona, taip pažeisdama Direktyvos 91/676/EEB 3 straipsnio 1, 2 ir 4 dalis,

neįvykdė įsipareigojimų, kylančių iš minėtų direktyvų.

2. Priteisti iš Ispanijos Karalystės bylinėjimosi išlaidas.

V — Dėl Atliekų direktyvos pažeidimo

A — *Pagrindiniai šalių argumentai*

16. *Komisija* tvirtina, kad nagrinėjamas kiaulių ūkis sukaupdavo didelį atliekų kiekį, visų pirma srutas ir gyvulių gaišenas. Nesant kitų šią situaciją reglamentuojančių specialiųjų Bendrijos teisės normų, šių atliekų apdorojimas patenka į Atliekų direktyvos taikymo sritį. Priešingai nei nustatyta šios direktyvos 9 straipsnyje, kiaulių ūkis neturi atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų reikalaujamo leidimo, ir tai Ispanijos vyriausybė pripažino ikiteisminiame procese. Be to, Ispanijos Karalystė neužtikrino, kad minėtos kiaulių ūkio atliekos būtų panaudojamos arba pašalinamos vadovaujantis Atliekų direktyvos 4 straipsniu. Ispanijos vyriausybė neneigė, kad dėl šių atliekų atsiranda nemalonūs kvapai, nekontroliuojamai pasklindantys kiaulių ūkį supančiose vietovėse. Galiausiai nėra jokių įrodymų, kad būtų buvę atlikti kokie nors pagal direktyvos 13 straipsnį reikalaujami patikrinimai.

17. Jos nuomone, šioje byloje nagrinėjamas srutų išpylimas bet kuriuo atveju nelaikytinas panaudojimu žemės ūkyje, nes Ispanijos vyriausybė pripažino, kad srutos išpilamos kas 14 dienų, todėl tai neatitinka geros ūkininkavimo praktikos reikalavimų. Ispanijos vyriausybė niekuomet nepaaiškino, kas auginama abiejuose pirmiau minėtuose laukuose. Tačiau net jei šiuose laukuose ir būtų kultivuojamos kokios nors kultūros, išpilant srutas į juos patektų per daug azoto. Be to, srutos pilamos ištisus metus, neatsižvelgiant į augalų augimo fazes.

18. Komisija pripažįsta, kad srutos, kurios, vadovaujantis gera ūkininkavimo praktika, tame pačiame ūkyje panaudojamos kaip trąšos, galėtų būti šalutinis žemės ūkio produktas, kurio ūkis nenori „šalinti" direktyvos prasme ir kuris dėl šios priežasties nelaikytinas atliekomis. Tačiau nagrinėjamu atveju, siekiant pašalinti srutas, jos išpilamos už dvylikos arba trijų kilometrų esančiuose laukuose. Bet kuriuo atveju negali būti net kalbos apie gyvulių gaišenų panaudojimą žemės ūkyje.

19. Į Ispanijos vyriausybės argumentą, kad galioja Atliekų direktyvos 2 straipsnio 1 dalies b punkto išimtis, Komisija atsako, jog nėra kitos specialiosios Bendrijos teisės normos, todėl išimtis negali būti taikoma. Galimos nacionalinės normos apskritai nėra „kiti teisės aktai" minėtos nuostatos prasme, be

to, Ispanijos vyriausybės nurodyti teisės aktai neatitinka direktyvos reikalavimų.

20. *Jungtinės Karalystės vyriausybė* pritaria Komisijos nuomonei dėl Atliekų direktyvos pažeidimų, tačiau vadovaujasi kiek kitokia teisine atliekų sąvokos analize. Ji mano, kad srutų išpylimas dirbamuose laukuose, laikomas tradiciniu tręšimo būdu, iš esmės nėra atliekų šalinimas Atliekų direktyvos 1 straipsnio a punkto prasme. Srutos yra šalutinis žemės ūkio produktas, kurio ūkis nenori pašalinti Atliekų direktyvos prasme, kai yra aišku, kad srutos, nesvarbu kur – tame pačiame ūkyje ar gretimuose laukuose, – ir toliau žemdirbystėje naudojamos kaip trąšos. Tačiau jei, kaip yra nagrinėjamu atveju, srutos išpilamos tokiais kiekiais ir žiemos bei dirvonavimo laikotarpiu, toks būdas nėra tręšimas geros ūkininkavimo praktikos prasme ir dėl to laikytinas atliekų šalinimu.

21. Ispanijos vyriausybė neginčija neigiamo kvapų poveikio fakto. Tačiau ji mano, kad Atliekų direktyva nėra taikoma tokioms įmonėms kaip šiame procese nagrinėjamas kiaulių ūkis. Ji laikosi nuomonės, kad srutų išpylimas dirbamuose laukuose yra pasiteisinęs natūralaus tręšimo metodas ir todėl nelaikytinas atliekų šalinimu direktyvos 1 straipsnio a punkto prasme. Be to, ji neigia, kad kasdien atsirandančių gyvulių ekskrementų kiekis leidžia daryti prielaidą, kad išpilamas neproporcingai didelis srutų kiekis. Tręšimas srutomis pavasarį labai naudingas žemdirbystei, nes dirvožemis ypač gerai pasisavina maistingąsias medžiagas; srutų išpylimas dirvonavimo laikotarpiu paruošia dirvą būsimam laukų įdirbimui.

22. Ispanijos vyriausybė papildomai tvirtina, kad tuo atveju, jei Teisingumo Teismas prieitų prie išvados, kad Atliekų direktyva iš esmės taikoma, bet kuriuo atveju galiotų 2 straipsnio 1 dalies b punkto išimtis. Nitratų direktyva yra „kitas teisės aktas" išimtį įtvirtinančios normos prasme, nes ji reglamentuoja taršą nitratais iš žemės ūkio šaltinių, o dėl aplinkai žalingo srutų išpylimo laukuose nitratais gali būti užterštas požeminis vanduo. Be to, išimtį įtvirtinanti norma taikoma ir tuomet, kai galioja atitinkamos srities nacionalinės normos. Būtent taip yra Ispanijoje, nes ūkiui taikomi įvairūs atliekų tvarkymą reglamentuojantys Ispanijos teisės aktai.

B — *Vertinimas*

1) Dėl Atliekų direktyvos taikymo

23. Prieš pradedant vertinti kiekvieną Komisijos inkriminuojamą Atliekų direktyvos 4, 9 ir 13 straipsnių pažeidimą atskirai, pirmiausia reikėtų atsakyti į klausimą, ar ir šiame procese nagrinėjamos medžiagos, t. y. srutos ir gyvulių gaišenos, kaip „atliekos", patenka į Atliekų direktyvos taikymo sritį, ir kuria dalimi.

a) Dėl „atliekų" sąvokos klasifikavimo pagal Atliekų direktyvą

24. Atliekų direktyvos 1 straipsnio a punkto pirmoji pastraipa „atliekas" apibrėžia kaip „medžiagą ar daiktą, patenkantį į I priedo kategorijas, kurias atliekų turėtojas šalina, ketina arba privalo šalinti".

25. Kaip jau yra konstatavęs Teisingumo Teismas, minėtas priedas ir *European Waste Catalogue* (EWC) – pastarojo 020106 pozicija vadinasi „Gyvulių ekskrementai, šlapimas ir mėšlas" – paaiškina ir sukonkretina šį apibrėžimą, pateikdami medžiagų ir daiktų, kurie gali būti priskiriami atliekoms, sąrašus ir todėl yra tik informacinio pobūdžio [10].

26. Todėl, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, faktinį medžiagų ir daiktų priskyrimą atliekoms direktyvos prasme lemia tai, ar turėtojas šalina, ketina arba privalo šalinti atitinkamas medžiagas ar daiktus. Taigi „atliekų" sąvokos taikymo sritis priklauso nuo termino „šalinti" reikšmės [11].

27. Šiame kontekste konstatuotina, kaip teisingai pažymėjo Jungtinės Karalystės vyriausybė, kad vien iš aplinkybės, jog tokiai medžiagai, šiuo atveju srutoms, taikomos Atliekų direktyvos II B priede išvardytos operacijos, pavyzdžiui, šiame priede nurodyta operacija R10 „paskleidimas žemės paviršiuje, siekiant pagerinti žemės ūkį ar ekologinę būklę, įskaitant kompostus ir kitus biologinius transformacijos procesus" [12], ne-

10 — 2002 m. balandžio 18 d. Sprendimas *Palin Granit Oy ir kt.* (C-9/00, Rink. p. I-3533, 22 punktas).

11 — 1997 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, Rink. p. I-7411, 26 punktas).

12 — Tačiau „išskyrus atliekas, nurodytas 2 straipsnio 1 dalies b punkto iii papunktyje". Šią išimtį nagrinėsiu vėliau.

galima automatiškai daryti išvados, kad kalbama apie „šalinimą", todėl ši medžiaga yra atlieka direktyvos prasme [13]. Atvirkščiai, medžiagos panaudojimas aprašytu būdu laikytinas „panaudojimu" direktyvos prasme, su sąlyga, kad panaudojama medžiaga yra „atlieka" [14].

28. Klausimas, ar medžiagos turėtojas šalina, ketina arba privalo ją šalinti ir ar todėl ši medžiaga yra atlieka, veikiau vertintinas atsižvelgiant į visas aplinkybes, nepamirštant Atliekų direktyvos tikslų ir kreipiant dėmesį į tai, kad nesumažėtų jos veiksmingumas [15]. Iš teismo praktikos išplaukia keletas šio vertinimo aspektų arba kriterijų.

29. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas vienu iš aspektų, pagal kurį vertinama, ar medžiagos turėtojas šalina, ketina arba privalo ją šalinti, be kita ko, pripažino aplinkybę, kad naudojama medžiaga yra gamybos atliekos, t. y. produktas, kurį nebuvo siekta gauti dėl tolesnio panaudojimo [16].

30. Vis dėlto, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, vertinant medžiagą, gaunamą gamybos proceso metu, kuris nėra daugiausia skirtas jos gavybai, galima padaryti išvadą, kad ši medžiaga yra ne atlieka, o šalutinis produktas, kurio įmonė nenori „šalinti" ir kurią ar kurį ūkis tam tikromis jam naudingomis sąlygomis vėliau norės panaudoti arba realizuoti be išankstinio apdorojimo [17].

31. Gyvulių gaišenų – ne kiaulienos, skirtos tolesniam panaudojimui, pavyzdžiui, maistui, – atveju galima kalbėti tik apie penimių atliekas, apie kurių tolesnį panaudojimą nėra užsiminusi Ispanijos vyriausybė ir kuris yra mažai tikėtinas. Atvirkščiai, atrodo, kad vienintelis galimas gyvulių gaišenų panaudojimas yra jų šalinimas [18], todėl galima daryti prielaidą, kad penimių augintojas šalina, ketina arba privalo šalinti gyvulių gaišenas,

13 — Žr. 2000 m. birželio 15 d. Sprendimą *ARCO Chemie* (sujungtos bylos C-418/97 ir C-419/97, Rink. p. I-4475, 51 ir 82 punktai).

14 — Žr. 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendimą *Niselli* (C-457/02, Rink. p. I-10853, 36 punktas); tačiau, kita vertus, negalima atmesti galimybės, kad medžiagos panaudojimas taip, kaip viena iš Atliekų direktyvos II B priede aprašytų „Panaudojimo operacijų", gali būti vertinimo, atliktino pagal visas aplinkybes, aspektas, siekiant nustatyti, ar konkrečios medžiagos turėtojas šalina, ketina arba privalo ją šalinti ir ar todėl kalbama apie „atlieką": žr. sprendimo *ARCO Chemie* (minėtas 13 išnašoje) 69 punktą.

15 — Žr. 1990 m. kovo 28 d. Sprendimą *Vessoso ir Zanetti* (sujungtos bylos C-206/88 ir C-207/88, Rink. p. I-1461, 12 punktas) ir sprendimo *Inter-Environnement Wallonie* (minėtas 10 išnašoje) 23 ir 24 punktus.

16 — Sprendimas *ARCO Chemie* (nurodytas 13 išnašoje, 84 punktas) ir sprendimo *Niselli* (minėtas 14 išnašoje) 43 punktas.

17 — Žr. sprendimo *Palin Granit Oy ir kt.* (minėtas 10 išnašoje) 34 ir 35 punktus ir sprendimo *Niselli* (minėtas 14 išnašoje) 44 punktą.

18 — Žr. sprendimo *ARCO Chemie* (minėtas 13 išnašoje) 86 punktą.

todėl jos iš esmės yra „atliekos" Atliekų direktyvos prasme.

32. Labiau diferencijuotai reikėtų vertinti srutas kaip atliekas, kurios neabejotinai visų pirma yra penimių auginimo atliekos ir bet kuriuo atveju nėra (pirminis) penimių auginimo tikslas, tačiau jas galima panaudoti kaip trąšas žemės ūkyje ir todėl laikyti šalutiniu produktu, kurio ūkis nenori „šalinti" atliekų sąvokos prasme.

33. Tačiau, siekdamas sušvelninti iš šalutinių produktų pobūdžio kylančią žalą ir neigiamą poveikį bei atsižvelgdamas į pareigą plačiai aiškinti „atliekų" sąvoką, Teisingumo Teismas pripažino tokios argumentacijos leistinumą šalutinių pagrindinės gamybos produktų atveju tik esant tokioms aplinkybėms, kai ne tik galima, bet ir akivaizdu, kad daiktas, medžiaga ar žaliava bus pakartotinai naudojami be išankstinio apdorojimo tolesniame gavybos procese [19].

34. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti sprendimą *AvestaPolarit*, kuriame Teisingumo Teismas atskyrė kasyklų atliekas, be išankstinio apdorojimo gavybos procese naudojamas kasyklų šachtoms užpildyti, nuo kitų atliekų. Tas atliekas Teisingumo Teismas priskyrė šalutiniams produktams, kuriems netaikoma Atliekų direktyva, nes pramoninėje kalnakasyboje jos naudojamos kaip medžiagos, ir kadangi jos netgi yra reikalingos jų turėtojui vykdant pagrindinę veiklą, jų negalima laikyti medžiagomis, kurias jis šalina arba nori šalinti [20].

35. Atsižvelgiant į pirmiau paminėtus iš Teisingumo Teismo praktikos išplaukiančius aspektus, faktiškai galimi atvejai, kai žemės ūkio įmonėje susidarančios srutos nelaikytinos atliekomis direktyvos prasme, su sąlyga, kad yra akivaizdu, jog srutos bus pakartotinai naudojamos „be išankstinio apdorojimo tolesniame gavybos procese" arba žemdirbystės tikslais, t. y. tręšimui (apskritai atrodo, kad kitoks prasmingas panaudojimas praktiškai neįmanomas).

36. Pavyzdžiui, būtų galima prisiminti klasikinę žemdirbystę, kai laikomi gyvuliai daugiausia šeriami iš dirbamų laukų surinktu

19 — Sprendimo *Palin Granit Oy ir kt.* (minėtas 10 išnašoje) 34–36 punktai ir sprendimo *Niselli* (minėtas 14 išnašoje) 44 ir 45 punktai.

20 — 2003 m. rugsėjo 11 d. Sprendimas *AvestaPolarit* (C-114/01, Rink. p. I-8725, 35–37 punktai).

derliumi, o laukai savo ruožtu tręšiami gyvulių mėšlu, t. y. kai susiformuoja natūralus ekologinis ciklas, kuris, šiame procese dalyvaujančių vyriausybių teigimu, egzistuoja ir išpiłamų srutų atveju. Savaime suprantama, šiuo atveju tai irgi yra ekskrementų šalinimas, tačiau tręšimas kartu padeda pasiekti tikrąjį žemdirbystės tikslą ir netgi yra jos prielaida: tręšimas reikalingas tam, kad dirbami laukai duotų tam tikrą derlių, leidžiantį auginti bent jau tam tikrą kiekį naminių gyvulių. Būtent natūraliam ciklui būdinga tai, kad gamybos grandinėje įvairūs produktai ? net jei tai tėra pagrindinės gamybos „atliekos" ? lemia arba sudaro prielaidas vienas kitam atsirasti ir todėl yra reikalingi.

37. Tokiu atveju, mano manymu, galima preziumuoti, kad srutos yra šalutinis gyvulių auginimo produktas, kurios – kaip ir kasyklų atliekos šachtoms užpildyti – naudojamos žemės ūkio įmonėje ir kurios nėra laikytinos medžiaga, kurią jos turėtojas nori šalinti.

38. Tačiau, kita vertus, jei srutų kiekis viršija gerai ūkininkavimo praktikai nustatytą kiekį arba išpilamos laukuose, kuriuos neprasminga tręšti dėl to, kad jie, pavyzdžiui, nėra apdirbami arba dirvonuoja, tokiais atvejais šios aplinkybės pakanka prielaidai, kad srutų turėtojas siekia jas pašalinti.

39. Vadovaudamasis šia mintimi, Teisingumo Teismas dėl kasyklų atliekų konstatavo, kad tuo atveju, jei kasyklų atliekos „netinkamai" naudojamos šachtoms užpildyti, t. y. jei toks panaudojimas draudžiamas saugumo arba aplinkosaugos sumetimais, o kasyklų šachtos turėtų būti užpildomos ir sutvirtinamos kitu būdu, tuomet galima preziumuoti, kad jų turėtojas privalo jas šalinti, o jos yra atliekos [21].

40. Šioje byloje kalbama apie intensyvų penimių, kurių srutų liekanos išvežamos ir išpilamos atokiuose laukuose, auginimą. Remiantis bylos dokumentais, srutos išpilamos reguliariai, kas dvi savaites, ir veikiausiai tokiais kiekiais, kokie susikaupia kiaulių ūkyje, neatsižvelgiant į augalų augimo fazes ar metų laiką. Negalima tiksliai pasakyti, ar šie laukai apskritai dirbami, ir dėl to juos apskritai ar bent tam tikrais laikotarpiais reikia tręšti. Ispanijos vyriausybė neneigė, kad bent jau dalis šių laukų palikta dirvonuoti. Bet kuriuo atveju Ispanijos vyriausybė nėra pateikusi jokių argumentų, leidžiančių

21 — Ten pat, 38 punktas.

daryti prielaidą, kad kiaulių ūkis iš laukų gauna ar nori gauti derlių. Taigi nėra tikėtina, o juo labiau akivaizdu, kad srutos naudojamos pakartotinai kaip trąšos.

41. Esant tokioms aplinkybėms, mano nuomone, darytina prielaida, kad nagrinėjamas kiaulių ūkis nori šalinti srutas, o jos dėl tos priežasties priskirtinos atliekoms Atliekų direktyvos prasme.

42. Be to, reikėtų pažymėti, kad vien remiantis aplinkybe, jog medžiaga naudojama aplinkai ir žmonių sveikatai nepavojingu būdu, negalima daryti išvados, kad ši medžiaga nėra atlieka. Žinoma, nepavojingas ir nekenksmingas panaudojimas, atsižvelgiant į įvairius įpareigojimus pagal direktyvą, yra svarbus ? pavyzdžiui, atsakant į klausimą, kiek egzistuoja pareiga gauti leidimą arba kaip dažnai turi būti atliekami patikrinimai, – tačiau savaime neatmeta galimybės, kad minėti veiksmai yra „šalinimas“ [22].

22 — Žr. sprendimo *ARCO Chemie* (nurodytas 13 išnašoje) 66–68 punktus.

43. Todėl nebereikia detaliau nagrinėti, ar dėl išpilamų srutų minėti laukai nėra persotinami azotu ir ar, atsižvelgiant į Ispanijos dirvožemio kokybę, tam tikromis aplinkybėmis apskritai prasminga tręšti dirvą praėjus vegetacijos fazei.

44. Remiantis tuo, kas išdėstyta, konstatuotina, kad tiek šiame procese nagrinėjami kritę gyvuliai, tiek srutos yra atliekos Atliekų direktyvos prasme.

b) Dėl Atliekų direktyvos 2 straipsnio 1 dalies b punkto iii papunkčio išimties

45. Dabar reikėtų panagrinėti, ar aptariamoms atliekoms dėl Atliekų direktyvos 2 straipsnio 1 dalies b punkto išimties yra taikoma minėta direktyva.

46. Ši nuostata iš esmės taikoma „kritusiems gyvuliams“ bei „žemės ūkio atliekoms“, t. y. „srutoms ir kitoms natūralioms nepavojingoms medžiagoms, naudojamoms žemės ūkyje“.

47. Neabejoju, kad taip ši išimtis iš esmės taikoma kiaulių gaišenoms ir šioje byloje nagrinėjamoms kiaulių srutoms. Tačiau, remiantis šia išimtimi, tokioms atliekoms negalioja Atliekų direktyva, jei jas „reguliuoja kiti teisės aktai". Taigi svarbu, ar yra priimti atitinkami šias atliekas reglamentuojantys „kiti teisės aktai".

48. Šiame kontekste Ispanijos vyriausybė, vienas vertus, rėmėsi Bendrijos teisės aktu, t. y. Nitratų direktyva, kita vertus, – keliais nacionalinės teisės aktais.

49. Vadovaujantis sprendimu *AvestaPolarit*, „kiti teisės aktai" išimtį įtvirtinančios normos prasme gali būti tiek specialiosios Bendrijos teisės normos, tiek specialios nacionalinės normos [23].

50. Nepaisant to, ar tai yra specialioji Bendrijos teisės, ar nacionalinė norma, bet kuriuo atveju nepakanka, kad ji su nagrinėjamomis atliekomis būtų susijusi tik kuriuo nors vienu aspektu. Atvirkščiai, tokia norma turi reglamentuoti jų, kaip atliekų, „tvarkymą" Atliekų direktyvos 1 straipsnio d punkto prasme, kuriuo siekiama tokių pačių tikslų kaip ir direktyva ir užtikrinamas toks aplinkosaugos lygis, kuris yra bent jau lygiavertis direktyvos siekiamam lygiui [24].

51. Pirmiausia, kalbant apie Ispanijos vyriausybės paminėtą Nitratų direktyvą, pažymėtina, kaip teisingai pastebėjo Komisija, kad ši direktyva siekia kitų tikslų nei Atliekų direktyva ir nereglamentuoja srutų arba gyvulių gaišenų tvarkymo (plačiąja) Atliekų direktyvos 1 straipsnio d punkto prasme. Pavyzdžiui, Nitratų direktyva numato ne teršiančios įmonės patikrinimą, o dėl tokių įmonių veiklos pažeistos gamtos patikrinimą. Ji taip pat nenumato atitinkamos Atliekų direktyvoje įtvirtintos atliekas gaminančių įmonių pareigos gauti leidimą. Be to, remiantis Nitratų direktyva, tikrinimas apima tik taršos paveiktų vandenų, o ne Atliekų direktyvos 4 straipsnyje taip pat nurodytą oro, dirvožemio, augalų ir gyvūnų apsaugą. Galiausiai Nitratų direktyva nereglamentuoja galimo neigiamo triukšmo ir kvapų poveikio kraštovaizdžiui.

52. Ispanijos vyriausybė kaip nacionalinės teisės aktus taip pat nurodė Karaliaus dekretus Nr. 261/1996 ir Nr. 324/2000, kurie yra taikomi srutoms, o teismo posėdyje – du gyvulių gaišenas reglamentuojančius 1980 m.

23 — Sprendimo *AvestaPolarit* (nurodytas 20 išnašoje) 50 ir 51 punktai.

24 — Ten pat, 51, 52 ir 59 punktai.

spalio 20 d. ir 2001 m. vasario 22 d. ministro įsakymus.

53. Šiuo klausimu pažymėtina, kad Ispanijos vyriausybė tik atkreipė dėmesį į minėtų teisės aktų, kurių ji, beje, nepateikė Teisingumo Teismui, taikymą. Tačiau ji nenurodė, kiek šie teisės aktai susiję ne su tam tikrais srutų arba gyvulių gaišenų aspektais, o su jų tvarkymu Atliekų direktyvos 1 straipsnio d punkto prasme ir kiek jie padeda užtikrinti šios direktyvos siekiamam lygiui lygiavertį aplinkosaugos lygį. Ispanijos vyriausybė taip pat neprieštaravo išsamiam Komisijos tyrimui, kurio metu ji priėjo prie išvados, kad nėra nė vieno minėtus kriterijus atitinkančio nacionalinės teisės akto.

54. Kalbant apie Karaliaus dekretą Nr. 261/1996 pasakytina, kad jis, Ispanijos duomenimis, į nacionalinę teisę perkelia Nitratų direktyvą, tačiau šis aktas, kaip buvo konstatuota 51 punkte, nėra Atliekų direktyvos reikalavimus atitinkanti norma.

55. Ispanijos vyriausybės duomenimis, įsipareigojimų neįvykdymo nagrinėjimui svarbiu laikotarpiu Karaliaus dekretas Nr. 324/2000 dar nebuvo įsigaliojęs.

56. Be to, Ispanijos vyriausybė teigė, kad, remiantis nacionaline teise, priešingai nei pagal pirmiau išnagrinėtą Atliekų direktyvą, srutos nelaikomos atliekomis, todėl vien jau dėl to gali kilti abejonių, ar nacionalinėje teisėje apskritai reglamentuotas srutų, kaip atliekų, tvarkymas.

57. Kalbant apie pirmiau nurodytus ministro įsakymus, kurie tariamai yra gyvulių gaišenas reglamentuojantys nacionalinės teisės aktai Atliekų direktyvos prasme, pasakytina, kad Ispanijos vyriausybė tik pažymėjo, kad jie buvo priimti siekiant kovoti su kiaulių maru ir kad, remiantis 2001 m. vasario 22 d. ministro įsakymu, tam tikromis aplinkybėmis gyvulių gaišenas leidžiama užkasti negesintų kalkių pripildytoje duobėje. Vertinant šią glaustai pateiktą informaciją, darytina išvada, kad šie įsakymai nėra nacionalinės teisės aktai, reglamentuojantys gyvulių gaišenų, kaip atliekų, tvarkymą Atliekų direktyvos prasme.

58. Todėl konstatuotina, kad šiuo atveju nėra nei specialiosios Bendrijos teisės, nei specialiosios nacionalinės teisės normos, savo turiniu atitinkančios Atliekų direktyvos 2 straipsnio 1 dalies b punkto iii papunkčio reikalavimus.

61. Dėl šios priežasties ir dėl to, kad – kaip pirmiau išdėstyta – argumentai, pagal kuriuos Atliekų direktyva nėra taikoma šiam kiaulių ūkiui, atmestini, prieštaravimas dėl Atliekų direktyvos 9 ir 13 straipsnių pažeidimo laikytinas pagrįstu.

59. Dėl šių priežasčių šiuo atveju išimtis netaikoma. Todėl taip pat nebereikia nagrinėti Komisijos argumentų, jog sprendimo *AvestaPolarit* išvados turėtų būti pakeistos taip, kad tik Bendrijos teisės normos būtų laikomos „kitais teisės aktais" išimtį įtvirtinančios normos prasme.

62. Komisija taip pat kaltina Ispanijos Karalystę netaikius Atliekų direktyvos 4 straipsnio reikalaujamų priemonių, užtikrinančių kiaulių ūkio atliekų, visų pirma srutų ir gyvulių gaišenų, šalinimą arba panaudojimą, nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai ir nekenkiant aplinkai.

c) Dėl Direktyvos 4, 9 ir 13 straipsnių pažeidimo

63. Ispanijos vyriausybė praktiškai argumentavo tik tuo, kad srutos nėra atliekos, tačiau neišsakė beveik jokių pastabų dėl atskirų kaltinimų. Ji ne kartą kvestionavo įvairių Komisijos pastabų dėl srutų ir gyvulių gaišenų išvertimo ar panaudojimo, kuriomis Komisija grindė savo kaltinimus dėl pažeidimų, logiškumą ir įrodomąją galią, tačiau galiausiai šių aplinkybių neginčijo.

60. Kalbant apie Komisijos prieštaravimus, pagal kuriuos nagrinėjamas kiaulių ūkis nėra gavęs pagal 9 straipsnį reikalaujamo leidimo ir reguliariai nebuvo atliekami 13 straipsnyje numatyti tokioms įmonėms būtini patikrinimai, visų pirma pasakytina, kad Ispanijos vyriausybė neneigė, jog šiam kiaulių ūkiui nebuvo taikyta atliekų tvarkymą reglamentuojančiomis normomis paremta leidimo suteikimo procedūra ir nebuvo atlikti atitinkami patikrinimai.

64. Ispanijos vyriausybė neišsakė savo nuomonės dėl – Komisijos manymu, per mažos – duobės gyvulių gaišenoms laikyti ir neginčijo Komisijos argumento, kad kiaulių ūkis nekontroliuojamai pradėjo šalinti gyvu-

lių gaišenas jį supančioje teritorijoje, o tai sukėlė pernelyg intensyvų nemalonų kvapą.

65. Ispanijos vyriausybė netgi pripažino, kad naudojant srutas ir „kitas organines medžiagas" neišvengiamai atsiranda nemalonūs kvapai.

66. Ispanijos vyriausybė taip pat neginčijo, kad šiame kiaulių ūkyje kasdien susikaupia apie 12 m^3 srutų, kurios kas dvi savaites išsiurbiamos iš srutų duobės ir išpilamos dviejuose apie 85 ha bendro ploto sklypuose. Iš Ispanijos vyriausybės argumentų ir dokumentų nematyti, kad dalis srutų būtų šalinama kitais būdais, tad visos srutos, susikaupiančios apie 3 400 gyvulių laikančiame kiaulių ūkyje, išpilamos 85 ha plote, ir būtent ištisus metus bei neatsižvelgiant į augalų augimo fazes ir nepaisant to, kad bent dalis laukų palikti dirvonuoti.

67. Ispanijos vyriausybės argumentas dėl, jos nuomone, visuotinai taikomo grūdinių kultūrų auginimo metodo „año y vez", kai laukas apdirbamas tik kas dvejus metus, galėtų paaiškinti, kodėl dalis laukų dirvonavo arba, nepaisant to, iš esmės buvo dirbami, mano nuomone, nepaneigia Komisijos pastebėjimo, kad nagrinėjamas srutų išpylimas neatitinka geros ūkininkavimo praktikos ir dėl to į dirvožemį patenka per daug trąšų. Tai, kad *Junta de Andalucía* priimtas geros ūkininkavimo praktikos kodeksas, kuriuo, be kita ko, rėmėsi ir Komisija, draudžia tręšti ištisus metus, yra dar vienas įrodymas, paneigiantis, kad šiuo atveju tręšimas nekenkė aplinkai, net jei šis kodeksas kiaulių ūkiui nebūtų teisiškai privalomas.

68. Be to, Ispanijos vyriausybė teigė, kad dabar bus imamasi priemonių prieš kiaulių ūkį, ir neatmetė galimybės, kad jis netrukus bus uždarytas. Šiuo klausimu pakanka paminėti, kad, remiantis nusistovėjusia teismo praktika, įsipareigojimų neįvykdymo faktas vertintinas atsižvelgiant į konkrečios valstybės narės situaciją baigiantis pagrįstoje nuomonėje nustatytam terminui, o į vėlesnius pokyčius Teisingumo Teismas gali nebeatsižvelgti [25].

69. Galiausiai atkreiptinas dėmesys į tai, kad nagrinėjamas kiaulių ūkis veikia nuo 1976 m. ir nėra duomenų apie tai, kad bent jau per

25 — Žr., be kita ko, 2004 m. sausio 29 d. Sprendimą *Komisija prieš Austriją* (C-209/02, Rink. p. I-1211) ir 1996 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Komisija prieš Belgiją* (C-11/95, Rink. p. I-4115).

pagrįstoje nuomonėje nustatytą terminą Ispanijos institucijos nagrinėjamo kiaulių ūkio atžvilgiu ėmėsi konkrečių atliekų tvarkymo normomis pagrįstų priemonių.

70. Dėl šių priežasčių ir nesant įtikinamų priešingų Ispanijos vyriausybės argumentų, net ir atsižvelgiant į Atliekų direktyvos 4 straipsniu valstybėms narėms suteiktą diskreciją [26], Komisijos prieštaravimas dėl šio straipsnio pažeidimo laikytinas pagrįstu.

71. Todėl konstatuotina, kad Ispanijos Karalystė pažeidė Atliekų direktyvos 4, 9 ir 13 straipsnius.

VI — Dėl PAV direktyvos pažeidimo

A — *Pagrindiniai šalių argumentai*

72. *Komisija* antruoju ieškinio pagrindu kaltina Ispanijos Karalystę tuo, kad ji prieš statant arba vėliau rekonstruojant nagrinėjamą kiaulių ūkį neatlikusi poveikio aplinkai vertinimo pažeidė pirminės redakcijos arba PAV direktyvą iš dalies keičiančios direktyvos 2 straipsnį ir 4 straipsnio 2 dalį.

73. Ji tvirtina, kad dėl neigiamo kiaulių ūkio poveikio aplinkai, kylančio dėl jo dydžio ir geografinės padėties (visų pirma, vandenų tarša ir nemalonūs kvapai), prieš tai turėjo būti įvertintas poveikis aplinkai. Tačiau iš Ispanijos vyriausybės atsakymo matyti, kad nei prieš pradedant statyti šį ūkį – prieš įsigaliojant PAV direktyvos pakeitimo direktyvai, t. y. pirminės PAV direktyvos redakcijos taikymo laikotarpiu, nei jį plečiant – t. y. laikotarpiu, kai PAV pakeitimo direktyva jau turėjo būti įgyvendinta, – poveikis aplinkai nebuvo įvertintas.

74. Ispanijos vyriausybė neigia šio kaltinimo priimtinumą argumentuodama tuo, kad Komisija konkrečiai nenurodė, kurios redakcijos PAV direktyva buvo pažeista. Papildomai ji tvirtina, kad galioja pakeista direktyvos redakcija, nes PAV direktyvos pakeitimo direktyva turėjo būti įgyvendinta iki 1999 m. kovo 14 d., o įsipareigojimų neįvykdymo įvertinimo momentui, kaip matyti

26 — Žr. 2004 m. lapkričio 18 d. Sprendimą *Komisija prieš Graikiją* (C-420/02, Rink. p. I-11175, 21–24 punktai).

iš pagrįstos nuomonės, svarbi 2001 m. rugsėjo 26 diena.

75. Ji tvirtina, kad nagrinėjamas kiaulių ūkis neatitinka projektui keliamų sąlygų pakeistos PAV direktyvos redakcijos I priedo 17 punkto b papunkčio prasme. Be to, ji nurodo, kad kiaulių ūkis pastatytas 1976 m., t. y. iki Ispanijos narystės Europos Bendrijoje, ir tik nuo 1996 m. pateikus prašymą savivaldybei leisti įteisinti ir išplėsti ūkį egzistuoja poveikio aplinkai vertinimo pagal Andalūzijos įstatymą Nr. 7/1994 problema. Leidimo suteikimo procedūros metu buvo parengta neigiama ataskaita apie poveikį aplinkai, lėmusi vėlesnę sankcijų skyrimo procedūrą, kuri gali baigtis ūkio uždarymu.

76. Komisija teigia, kad ji rėmėsi abiem direktyvos redakcijomis, nes Ispanijos vyriausybė ikiteisminės procedūros metu nenurodė, kada buvo pastatytas arba išplėstas nagrinėjamas kiaulių ūkis. Savo dublike ji prieštarauja tik dėl kiaulių ūkio plėtros ir teigia, kad, remiantis atsiliepime į ieškinį pateikta informacija, įsipareigojimo neįvykdymo faktą reikia patikrinti vadovaujantis pirmine PAV direktyvos redakcija, mat nors kiaulių ūkio prašymas dėl leidimo suteikimo buvo pateiktas tik 1999 m. kovo 26 d. (o ne 1996 m.), darytina prielaida, kad ūkis vis dėlto buvo išplėstas anksčiau.

77. Tačiau tuo atveju, jei turėtų būti taikoma PAV direktyvos pakeitimo direktyva, Komisija neatsiima savo kaltinimų dėl šios pakeitimo direktyvos pažeidimų.

78. Komisija atmeta Ispanijos vyriausybės argumentą, kad kiaulių ūkio plėtra buvo poveikio aplinkai vertinimo pagal Andalūzijos įstatymą Nr. 7/1994 objektas, argumentuodama tuo, jog šis vertinimas, priešingai nei reikalaujama, buvo atliktas jau įgyvendinus projektą.

B — *Dėl priimtinumo*

79. Kalbant apie Ispanijos vyriausybės pateiktą prieštaravimą dėl priimtinumo, pirmiausia pasakytina, kad Ispanijos vyriausybė

nekaltino Komisijos tuo, kad ši nepateikė jai duomenų, reikalingų pasirengti gynybai, kaip to reikalauja proceso dėl įsipareigojimų neįvykdymo tvarka [27]. Visų pirma nėra neleistinų pagrįstos nuomonės ir ieškinio neatitikimų, tad atitinkamai nepasikeitė ar neišsiplėtė ginčo dalykas [28], nes Komisija tiek pagrįstoje nuomonėje, tiek ieškinyje remiasi ir pirmine, ir pakeista PAV direktyvos redakcija.

80. Šiai bylai veikiau svarbus klausimas, ar pats ieškinys atitinka priimtinumo reikalavimus.

81. Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, Komisija pagal EB 226 straipsnį pareikštame ieškinyje turi tiksliai pateikti kaltinimus, dėl kurių Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą, ir bent jau glaustai išdėstyti teisines ir faktines aplinkybes, kuriomis šie kaltinimai pagrįsti. Prie kiekvieno kaltinimo ji turi nurodyti, iš kokių faktų ir aplinkybių išplaukia inkriminuojamas pažeidimas, kad Teisingumo Teismas galėtų priimti sprendimą dėl šio teisinio ginčo, kurį pradėjo Komisija [29].

82. Šiuo atveju iš ieškinio išplaukia, kad Komisija prieštarauja dėl aplinkybės, jog nagrinėjamas kiaulių ūkis buvo pastatytas ir išplėstas neįvertinus poveikio aplinkai. Komisija taip pat nurodo, kad ji šioje veikoje įžvelgia PAV direktyvos 2 ir 4 straipsnio pažeidimus, nors remiasi pirmine „arba" pakeista šios direktyvos redakcija, nes, jos teigimu, jai nebuvo žinomas tikslus pažeidimų padarymo laikas.

83. Mano nuomone, tai reiškia, kad ginčo dalykas dėl nagrinėjamame ieškinyje pateikto kaltinimo buvo aprašytas pakankamai, jog atitiktų priimtinumo reikalavimus. Komisija akivaizdžiai reikalauja, kad Teisingumo Teismas, remdamasis tiek pirmine, tiek pakeista direktyvos redakcija, įvertintų, ar dėl Komisijos nurodytų aplinkybių buvo pažeista Bendrijos teisė. Tad žodis „arba" turėtų būti suprantamas kaip „ir (arba)", o Komisija galėjo pateikti kaltinimą dėl statant ir plečiant kiaulių ūkį neįvertinto poveikio aplinkai atskirai kaip kaltinimą dėl pirminės redakcijos pažeidimo ir kaltinimą dėl pakeistos PAV direktyvos pažeidimo, ir nė vienas iš šių kaltinimų nebūtų nepriimtinas. Veikiau vienas iš šių kaltinimų galėtų būti nepagrįstas dėl atitinkamos direktyvos redakcijos netaikymo laiko atžvilgiu.

84. Šiame procese taip pat reikia išspręsti įsipareigojimų neįvykdymo momento ir kiekvienos direktyvos redakcijos taikymo pagrįs-

27 — Žr. 2000 m. rugsėjo 12 d. Sprendimą *Komisija prieš Nyderlandus* (C-408/97, Rink. p. I-6417, 18 punktas) ir 2003 m. birželio 5 d. Sprendimą *Komisija prieš Italiją* (C-145/01, Rink. p. I-5581, 17 punktas).

28 — Žr., be kita ko, 2002 m. liepos 11 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-139/00, Rink. p. I-6407, 18 punktas) ir 1997 m. spalio 23 d. Sprendimą *Komisija prieš Graikiją* (C-375/95, Rink. p. I-5981, 37 punktas).

29 — Žr. 2001 m. lapkričio 29 d. Sprendimą *Komisija prieš Italiją* (C-202/99, Rink. p. I-9319, 20 punktas); 1997 m. spalio 23 d. Sprendimą *Komisija prieš Graikiją* (nurodytas 28 išnašoje, 35 punktas); 1992 m. kovo 31 d. Sprendimą *Komisija prieš Daniją* (C-52/90, Rink. p. I-2187, 17 punktą) ir 1990 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Komisija prieš Graikiją* (C-347/88, Rink. p. I-4747, 28 punktas).

tumo klausimą. Tuo atveju, jei šiais klausimais Komisija būtų pateikusi nepakankamai duomenų, iškiltų ne kaltinimo priimtinumo, o jo nepakankamo pagrįstumo klausimas.

85. Apskritai pažymėtina, kad Komisija turi teisę proceso Teisingumo Teisme metu ir atsižvelgusi į apskųstos valstybės narės argumentus atsiimti tam tikrus kaltinimus arba juos apriboti, lygiai taip pat kaip ir apskųstai valstybei narei palikta teisė proceso metu neginčyti arba pripažinti Komisijos pateiktų kaltinimų pagrįstumą. Taigi tai, kad Komisija dublike kaltinimą dėl neatlikto poveikio aplinkai vertinimo susiaurino ir nurodė tik kiaulių ūkio plėtrą, yra leistina, nes tai nėra nenaudinga valstybei narei, prieš kurią pareikštas ieškinys.

C — *Dėl pagrįstumo*

86. Komisija kaltina Ispanijos Karalystę neįvykdžius iš pirminės arba pakeistos PAV direktyvos redakcijos išplaukiančios pareigos atlikti išankstinį nagrinėjamo kiaulių ūkio poveikio aplinkai vertinimą.

87. Vadovaujantis nusistovėjusia teismo praktika, pagal EB 226 straipsnį pradėto proceso dėl įsipareigojimų neįvykdymo metu Komisija privalo įrodyti inkriminuojamo įsipareigojimo neįvykdymo faktą. Ji turi išdėstyti Teisingumo Teismui visus argumentus, kuriais remdamasis šis galėtų patikrinti, ar įsipareigojimai buvo įvykdyti, ar ne, ir šie argumentai negali būti paremti prielaidomis [30].

88. Siekiant įrodyti direktyvoje nustatyto įpareigojimo neįvykdymo faktą, pirmiausia reikia įrodyti, kad konkrečios aplinkybės patenka į šios direktyvos galiojimo sritį.

89. Komisijos nuomone, kiaulių ūkio plėtra patenka į pirminės PAV direktyvos redakcijos taikymo sritį laiko atžvilgiu, nes kiaulių ūkio prašymas išduoti leidimą buvo pateiktas 1999 m. kovo 26 d., o pats ūkis veikiausiai buvo išplėstas dar anksčiau. Jei procesui būtų svarbi pati minėta prašymo pateikimo data, turėtų būti taikoma pakeistos redakcijos direktyva.

30 — Žr., be kita ko, 1982 m. gegužės 25 d. Sprendimą *Komisija prieš Nyderlandus* (96/81, Rink. p. 1791, 6 punktas); 2003 m. birželio 26 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-404/00, Rink. p. I-6695, 26 punktas) ir 2003 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (C-434/01, Rink. p. I-13239, 21 punktas).

90. Šiuo klausimu pažymėtina, kad Komisija nekaltina Ispanijos Karalystės apskritai nesiėmus priemonių, reikalingų atlikti išankstinį projektų, šiuo atveju nagrinėjamo kiaulių ūkio, poveikio aplinkai vertinimą pagal pirminės arba pakeistos PAV direktyvos redakciją. Kaip Komisija pabrėžia savo dublike, savo kaltinimą dėl įsipareigojimų nejvykdymo ji veikiau grindžia konkrečia aplinkybe, kad nagrinėjamo kiaulių ūkio poveikis aplinkai faktiškai nebuvo įvertintas *prieš jo plėtrą*.

91. Todėl kaltinimo pagrįstumui įvertinti svarbus faktinės ūkio plėtros, o ne vėlesnis prašymo pateikimo momentas.

92. Vis dėlto Komisija savo ieškinyje pripažino, kad jai nežinoma kiaulių ūkio plėtros data. Tačiau, remdamasi Ispanijos vyriausybės atsiliepime į ieškinį išdėstytais paaiškinimais, Komisija dublike konstatavo, kad plėtra bet kuriuo atveju įvyko iki 1999 m. kovo mėnesio. Kadangi Ispanijos vyriausybė vėliau tam neprieštaravo ir apskritai šiuo klausimu nepareiškė nuomonės, ši aplinkybė laikytina teisinga.

93. Pakeistos redakcijos PAV direktyvos perkėlimo terminas baigėsi 1999 m. kovo 16 d., t. y. jau po ginčijamos plėtros. Todėl reikia įvertinti Komisijos kaltinimo pagrįstumą pirminės PAV direktyvos redakcijos požiūriu, o kaltinimas dėl PAV direktyvą keičiančios direktyvos yra nepagrįstas.

94. Šiuo klausimu pažymėtina, kad galima daryti prielaidą – kaip tai daro Komisija, – jog kiaulių ūkis buvo išplėstas dar iki 1999 m. kovo mėnesio. Taip pat nekyla abejonių, kad ūkis buvo išplėstas bent jau neatlikus *išankstinio* poveikio aplinkai vertinimo.

95. Tačiau aš nemanau, kad to pakanka įrodyti PAV direktyvos pažeidimui.

96. Šioje byloje kyla klausimas, ar Ispanijos Karalystė įvykdė direktyvos 2 straipsnyje įtvirtintą įsipareigojimą imtis priemonių, reikalingų užtikrinti, jog prieš išduodant leidimą projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, būtų atliekamas poveikio aplinkai vertinimas.

97. Žinoma, šio įsipareigojimo neįvykdymas – juo labiau kad tai yra pareiga pasiekti tam tikrą rezultatą – gali išplaukti iš konkrečių aplinkybių [31]. Tačiau šios konkrečios aplinkybės turi parodyti, kad atitinkama valstybė narė nesiėmė reikalingų priemonių.

98. Direktyvos 2 straipsnis nedviprasmiškai įtvirtina atskirų valstybių narių kompetentingų institucijų pareigą atlikti tam tikrų projektų poveikio aplinkai vertinimą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat yra konstatavęs, kad Komisija, siekdama įrodyti šio straipsnio pažeidimo faktą, galėtų pateikti įrodymų, jog projektas, galintis daryti reikšmingą poveikį aplinkai, nebuvo, nors turėjo būti, poveikio aplinkai vertinimo objektas [32].

99. Tačiau tai taikytina tam atvejui, kai valstybės narės institucija pritarė projektui, neatlikusi adekvataus poveikio aplinkai vertinimo [33]. Bet jei poveikis aplinkai nebuvo įvertintas, pavyzdžiui, dėl to, kad — priešingai nei reikalauja nacionalinės normos — nebuvo pateiktas prašymas dėl leidimo suteikimo, o projektas buvo įgyvendintas tiesiog nelegaliai, mano nuomone, reikia papildomų aplinkybių, patvirtinančių, kad konkreti valstybė narė neįvykdė direktyvoje įtvirtintų įpareigojimų.

100. Kitaip tariant, vien tai, kad faktinė situacija neatitinka PAV direktyvos 2 straipsnyje įtvirtintų tikslų – šiuo atveju tai, kad nagrinėjamas kiaulių ūkis buvo išplėstas neįvertinus poveikio aplinkai, nes nebuvo pateiktas prašymas dėl leidimo suteikimo, – neleidžia automatiškai daryti išvados, kad tam tikra valstybė narė neišvengiamai pažeidė šia norma jai nustatytus įpareigojimus [34]. Siekiant *įrodyti* tokio pažeidimo faktą, reikėtų, pavyzdžiui, pateikti įrodymų, kad tokia (neteisėta) situacija tęsėsi ilgesnį laiką, o kompetentingos institucijos nesiėmė jokių veiksmų ir netaikė atitinkamų priemonių [35].

101. Šiuo atveju Komisija nesugebėjo įrodyti, kada tiksliai buvo išplėstas kiaulių ūkis, tad nebuvo galima tiksliai nustatyti, kiek laiko tęsiasi „neteisėta" situacija ir kiek kompetentingas institucijas galima kaltinti neveikimu. Ispanijos Karalystės įsipareigojimų pagal PAV direktyvos 2 straipsnį neįvykdymo faktą galėtų patvirtinti, pavyzdžiui, aplinkybė, kad kompetentingos institucijos žinojo apie neteisėtą plėtrą; arba preziumuojant, jog kontrolės institucijos turi bent jau minimalias tikrinimo prievoles (neatsižvelgiant į direktyvos 13 straipsnį), jos privalėjo žinoti, kad ūkis

31 — Žr., be kita ko, sprendimo *Komisija prieš Ispaniją* (minėtas 28 išnašoje) 27 punktą.

32 — 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Komisija prieš Portugaliją* (C-117/02, Rink. p. I-5517, 82 punktas).

33 — Ten pat, 1 punktas.

34 — Žr. sprendimo *Komisija prieš Graikiją* (nurodytas 26 išnašoje) 22 punktą.

35 — Ten pat, 22 punktas.

buvo išplėstas arba ilgesnį laiką tęsėsi kitos aplinkybės, tačiau nesiėmė veiksmingų priemonių skirti sankcijas už neteisėtą plėtrą arba atlikti vėlesnį poveikio aplinkai vertinimą. Dar kartą reikėtų pabrėžti, kad Komisijos prieštaravimas aiškiai nėra nukreiptas prieš institucijų veiksmus, kurių imtasi po to, kai 1999 m. kovo mėnesį buvo pateiktas prašymas dėl leidimo suteikimo, o paremtas vien aplinkybe, kad *prieš* išplečiant ūkį nebuvo įvertintas poveikis aplinkai. Tačiau, kaip jau minėjau, vien ši aplinkybė neleidžia automatiškai daryti išvados, kad Ispanijos Karalystė neįvykdė įsipareigojimų pagal PAV direktyvos 2 straipsnį, nes nėra aišku, kiek valstybių narių institucijos prisidėjo prie susiklosčiusios situacijos.

VII — Požeminio vandens direktyvos pažeidimas

A — *Pagrindiniai šalių argumentai*

103. *Komisija* mano, kad Ispanijos Karalystė, kiaulių ūkio užterštoje zonoje neatlikusi išankstinio hidrogeologinio tyrimo, pažeidė Požeminio vandens direktyvos 3 straipsnio b punktą, 5 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnį.

104. Hidrogeologinis tyrimas turėjo būti atliktas dėl to, kad kiaulių ūkiui išpilant srutas dirbamuose laukuose pavojingomis medžiagomis galėjo būti užterštas šios zonos požeminis vanduo. Tą įrodo ekspertų išvada, patvirtinanti dirvožemio pralaidumą.

102. Todėl Komisija pateikė nepakankamai teisinių įrodymų, patvirtinančių pirminės arba pakeistos PAV direktyvos redakcijos pažeidimo faktą. Taigi šis kaltinimas yra nepagrįstas.

105. Komisija pateikia savo pastabas tik dėl galimo požeminio vandens užteršimo nitratais. Ji mano, kad nitratai yra pavojingos medžiagos Požeminio vandens direktyvos prasme, nes patenka į II sąrašo 3 punktą.

106. Ispanijos vyriausybė mano, kad srutų išpylimas dėl tręšimo yra ne į Požeminio vandens direktyvą įtrauktų medžiagų šalinimo priemonė (Požeminio vandens direktyvos 5 straipsnio antra įtrauka), o gyvulininkystės atliekų panaudojimas dėl tręšimo.

107. Net jei būtų taikoma Požeminio vandens direktyva, bet kuriuo atveju nebūtų galima tvirtinti, kad tai yra tarša pavojingomis medžiagomis šios direktyvos prasme, nes Komisijos nurodyti nitratai nėra įtraukti į direktyvos II sąrašą. Be to, ji remiasi išvada, patvirtinančia, kad nagrinėjamos zonos dirvožemis didžiąja dalimi nepralaidus.

B — *Vertinimas*

108. Reikia patikrinti, ar Požeminio vandens direktyvoje įtvirtinta pareiga atlikti hidrogeologinį tyrimą taikoma tokiam atvejui, koks nagrinėjamas šioje byloje.

109. Remdamosi Požeminio vandens direktyvos 3 straipsnio b punktu, valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad būtų apribotas II sąrašo medžiagų išleidimas į požeminius vandenis, taip siekiant išvengti požeminio vandens taršos šiomis medžiagomis. Siekdamos įvykdyti šią pareigą, valstybės narės, be kita ko, „taiko išankstinius šių medžiagų išmetimo ar išpylimo tyrimus dėl jų pašalinimo, o tai gali sukelti netiesioginį jų išleidimą". Remiantis direktyvos 7 straipsniu, toks išankstinis tyrimas apima hidrogeologinį tyrimą.

110. Pirma šios pareigos taikymo prielaida – Požeminio vandens direktyva reglamentuojamos medžiagos išleidimas. Komisijos nuomone, ši sąlyga patenkinta, nes, kaip ji teigia vadovaudamasi išvada, minėtos zonos požeminis vanduo yra užterštas nitratais, o nitratai yra medžiagos direktyvos II sąrašo 3 punkto prasme.

111. Tačiau ši dalis taikoma medžiagoms, „kurios turi kenksmingą poveikį požeminio vandens skoniui ir (arba) kvapui <...>."

112. Šiuo klausimu konstatuotina, kad ir Komisija nėra teigusi, jog nitratai turi kenksmingą poveikį požeminio vandens skoniui ir (arba) kvapui.

113. Kalbant apie antrą II sąrašo 3 punkto medžiagų rūšį, t. y. junginius, kurie gali sukelti „tokių medžiagų susidarymą požeminiame vandenyje ir taip padaryti jį netinkamą žmonėms vartoti", nebuvo nurodyta, kad nitratai gali lemti tokių medžiagų susidarymą. Apskritai frazės „ir taip padaryti jį netinkamą žmonėms vartoti" negalima interpretuoti atsiribojant nuo kitos sakinio dalies konteksto, kad būtų galima alternatyviai aprašyti medžiagų kategoriją, kuriai vėliau tikriausiai būtų priskirti nitratai. Pirmiausia tokiu atveju alternatyvus išvardijimas būtų suformuluotas kitaip, pavyzdžiui, vartojant „ir (arba)", kaip pirmoje to paties sakinio dalinyje. Antra, II sąrašo, kuriame išvardijami ir tiksliai aprašomi junginiai, bendra medžiagų kategorija būtų nesisteminė. Todėl reikia konstatuoti, kad nitratai nepatenka į Komisijos nurodytą II sąrašo 3 punktą.

114. Taip pat galima daryti bendro pobūdžio prielaidą, kad tokie, kaip žinoma, žemdirbystei naudojamose teritorijose ypač dažnai sutinkami ir sveikatai kenksmingi sunkieji metalai, kokie yra nitratai, būtų nurodyti direktyvos I arba II sąraše, jei Požeminio vandens direktyva reglamentuotų šias medžiagas.

115. Atsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis Komisija remiasi pateikdama nagrinėjamą kaltinimą, t. y. žemės ūkio įmonės sukeltą taršą nitratais, reikėtų konstatuoti, kad būtent Nitratų direktyva yra specialiai tokiems klausimams skirtas teisės instrumentas.

116. Taigi nebuvo įrodyta, kad šiuo atveju kalbama apie medžiagos, patenkančios į Požeminio vandens direktyvos taikymo sritį, išleidimą.

117. Taip pat reikia konstatuoti, kad direktyva turėtų būti užkertamas kelias arba apribojamas „išleidimas" į požeminius vandenis (pavyzdžiui, plg. direktyvos septintą konstatuojamąją dalį ir 3 straipsnį), atkreipiant dėmesį į tai, kad sąvoka „išleidimas" aprašoma kaip „medžiagų išleidimas į požeminius vandenis" (direktyvos 1 straipsnio 2 dalies b ir c punktai). Manau, kad toks aprašymas visiškai neadekvatus srutų išpylimui žemės ūkyje, ir kadangi direktyvoje nėra jokių nuorodų į tai, abejoju, kad šis veiksmas apskritai patenka į direktyvos taikymo sritį.

118. Iš to, kad srutos, kaip pirmiau nurodžiau, tam tikromis aplinkybėmis gali būti laikomos „atliekomis" Atliekų direktyvos prasme, nebūtinai galima daryti išvadą, kad sąvoka priemonės „šioms medžiagoms šalinti <...>, kurios gali sukelti netiesioginį išleidimą" Požeminio vandens direktyvos 5 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio antros įtraukos prasme, apima srutų išpylimą. Atliekų direktyva siekia kitų tikslų nei Požemi-

nio vandens direktyva, o „šalinimo", kuriuo grindžiama pirmiau paminėtos direktyvos atliekų sąvoka, požymis nebūtinai turi būti identiškas „šalinimo" sąvokai, įtvirtintai Požeminio vandens direktyvos 5 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio antroje įtraukoje.

119. Galiausiai nederėtų pamiršti, kad Atliekų direktyvos kontrolės ir leidimo suteikimo mechanizmas iš esmės susiejamas su atskira įmone, o pareiga atlikti išankstinį tikrinimą pagal Požeminio vandens direktyvos 5 straipsnio 1 dalies pirmo sakinio antrą įtrauką bendrąja prasme susiejamas su priemonėmis „medžiagoms šalinti <...>, kurios gali sukelti netiesioginį išleidimą".

120. Jei srutų išpylimas bendrąja prasme būtų laikomas tokia priemone, tai logiškai reikštų, kad bet kokio (arba bent jau pirmojo) srutų išpylimo žemės ūkyje atveju turėtų būti atliekamas išankstinis tyrimas, įskaitant konkrečios zonos hidrogeologinį tyrimą, neatsižvelgiant į srutų išpylimo tikslą ar apimtį ir žemės ūkio įmonės pobūdį. Mano nuomone, tokia pareiga būtų paprasčiausia pernelyg biurokratiška ir absurdiška.

121. Neveltui speciali taršą nitratais žemės ūkyje reglamentuojanti Nitratų direktyva visų pirma paremta tam tikroms teritorijoms arba zonoms skirtais instrumentais, pavyzdžiui, veiksmų programomis bei bendro pobūdžio – privalomų arba neprivalomų – priemonių priėmimu.

122. Todėl manau, kad Požeminio vandens direktyva šiam procesui nėra reikšminga, ir dėl šios priežasties Komisijos kaltinimą, pagal kurį neatlikus hidrogeologinio tyrimo buvo pažeista minėta direktyva, laikau nepagrįstu. Tad nebereikia nagrinėti kitų klausimų, pavyzdžiui, taršos paveikto dirvožemio pralaidumo.

VIII — Nuotekų direktyvos pažeidimas

A — *Pagrindiniai šalių argumentai*

123. *Komisija* kaltina Ispanijos Karalystę tuo, kad nevalydama Vera savivaldybės nuotekų pagal griežtesnius negu aprašyta direktyvos 4 straipsnyje reikalavimus ji neįvykdė įsipareigojimų pagal Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 2 dalį.

124. Šiuo klausimu Komisija tvirtina, kad miesto nuotekos buvo išleidžiamos į Antas upę, kuri turėjo būti paskelbta jautria zona Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 1 dalies kartu su II A priedu prasme. Šį savo teiginį ji grindžia ERM instituto išvada.

125. „Tecnoma" instituto išvadoje nurodoma, kad žemutinėje upės dalyje susiformavusi natūrali lagūna, į kurią vanduo patenka tik iš Antas upės, naudojamos Vera savivaldybės valymo įrenginių nuotekoms. Iš šios išvados taip pat matyti, kad miesto nuotekos nepakankamai valomos.

126. Be to, Komisija, remdamasi regioninių institucijų interneto puslapiuose pateiktais duomenimis apie gyventojų ir turistų skaičių, apskaičiavo gerokai didesnį už „daugiau kaip 10 000 gyventojų" vietinį gyventojų ekvivalentą (g. e.), reikalingą 5 straipsnio 2 daliai taikyti.

127. Ispanijos vyriausybė neigia, kad visa Antas upės zona turėjo būti paskelbta jautria zona. Tokia zona paskelbus Antas pakrantės lagūną, savaime nereiškia, kad jautria zona turi būti paskelbta visa upė. Antas upė didžiąja dalimi yra požeminis vandens telkinys, kuriame dėl dienos šviesos stokos netgi negali vykti eutrofizacijos procesas.

128. Be to, Ispanijos vyriausybė įvairiais argumentais ginčija, kad Komisija neteisingai apskaičiavo gyventojų ekvivalentą. Skaičiavimui svarbūs ne 2003 metai, kuriais paremti Komisijos duomenys, o pagrįstoje nuomonėje nurodyti 2001 metai. Tuo metu minėto regiono gyventojų ekvivalentas buvo gerokai mažesnis už Komisijos apskaičiuotą ekvivalentą.

B — *Teisinis vertinimas*

129. Komisijos kaltinimas nukreiptas į tai, kad Vera savivaldybės nuotekos prieš išleidžiant jas į Antas upę nebuvo išvalytos pagal griežtesnius negu aprašyta direktyvos 4 straipsnyje reikalavimus.

130. Remiantis Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 2 dalimi, toks nuotekų valymas nuo 1998 m. gruodžio 31 d. turi būti užtikrinamas, jei tai yra nuotekos, patenkančios į jų

surinkimo sistemas iš aglomeracijų, turinčių daugiau kaip 10 000 g. e.

131. Kalbant apie sąlygą, numatančią, kad nuotekos išleidžiamos į jautrią zoną, nekyla abejonių, jog Ispanijos Karalystė Antas upės, į kurią, Komisijos duomenimis, išleidžiamos Vera savivaldybės nuotekos, nėra paskelbusi jautria zona Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 1 dalies prasme.

132. Tačiau šiame procese visiškai nesvarbu, ar pati Antas upė yra paskelbta jautria zona ar, kaip teigia Komisija, turėjo būti tokia paskelbta.

133. Remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta pareiga pagal griežtesnius reikalavimus prieš išleidžiant išvalyti miesto nuotekas, patenkančias iš kanalizacijos, galioja ir tuomet, kai nuotekos tik netiesiogiai išleidžiamos į jautrią zoną [36].

134. Antas upė, į kurią iš Vera savivaldybės valymo įrenginių išleidžiamos nuotekos, bet kuriuo atveju patenka į Antas pakrantės lagūną, kurią Ispanijos Karalystė yra neginčijamai paskelbusi jautria zona Nuotekų direktyvos 5 straipsnio 1 dalies prasme. Šitaip Vera savivaldybės nuotekos netiesiogiai išleidžiamos į jautrią zoną.

135. Kalbant apie daugiau kaip 10 000 gyventojų ekvivalentą, sąlygojantį pareigą atlikti valymą pagal griežtesnius reikalavimus, pasakytina, kad gyventojų ekvivalentas, kaip išplaukia iš Nuotekų direktyvos 2 straipsnio 6 punkto, – tai dydis, išreiškiantis tariamą vidutinę vandens apkrovą vienam gyventojui.

136. Kadangi Nuotekų direktyvoje nurodyti gyventojų ekvivalentai išreiškia tam tikrą apkrovą [37], gyventojų skaičiaus pagrindu apskaičiuojant ekvivalentą priskaičiuotini tik tie gyventojai, kurių nuotekos patenka į valymo įrenginius. Taigi svarbu apskaičiuoti, kiek asmenų faktiškai išleidžia nuotekas į

36 — 2002 m. balandžio 25 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-396/00, Rink. p. I-3949, 29 ir paskesni punktai).

37 — Žr. Nuotekų direktyvos 4 straipsnio 4 dalį.

atitinkamus valymo įrenginius, o ne žinoti, ar šie asmenys savivaldybėje įregistruoti kaip gyventojai.

137. Todėl Komisija, atlikdama skaičiavimus, teisingai priskaičiavo asmenis, turizmo tikslais apsistojusius Vera savivaldybėje.

138. Apskaičiuodama gyventojų ekvivalentą, Komisija kaip atspirties tašką gali pasirinkti intensyviausią kelionių laikotarpį, nes, remiantis Nuotekų direktyvos 4 straipsnio 4 dalimi, gyventojų ekvivalentu išreikšta apkrova apskaičiuotina pagal „maksimalią vidutinę savaitės apkrovą, kuri per metus patenka į nuotekų valymo įrenginius".

139. Kalbant apie konkretų Vera savivaldybės gyventojų ekvivalentą, pasakytina, kad Ispanijos vyriausybė patvirtino, jog 2001 m. Vera teritorijoje (nuolat) gyveno 7 664, o Antas – 2 844 gyventojai. Šiame kontekste visiškai nesvarbu, kad Komisija pirmiausia rėmėsi 2003 m. statistikos duomenimis. Nors Ispanijos vyriausybė teigė, kad nėra įrodyta, jog Antas priklauso Vera savivaldybei, tačiau kartu to iš esmės ir nepaneigė. Todėl galima daryti prielaidą, kad nuolatinių gyventojų yra daugiau kaip 10 000.

140. Be to, Komisijos skaičiavimais (nors ir pagrįstais 2003 m. statistikos duomenimis), gautais remiantis Vera savivaldybėje įsteigtų viešbučių ir kempingų pajėgumais bei turistams nuomojamų apartamentų, antrų gyvenamųjų vietų ir gyvenviečių skaičiumi, šioje zonoje gyveno daugiau kaip 9 000 kitų asmenų.

141. Kalbant apie šiuos skaičius, pažymėtina, kad Ispanijos vyriausybė patvirtino, jog pensionuose yra 43 vietos, o viešbučiuose – 659 vietos. Be to, remiantis Komisijos pateiktais dokumentais, vietiniame kempinge gali apsistoti 2 700 asmenų.

142. Net jei, kaip teigė Ispanijos vyriausybė, kai kurios Komisijos priskaičiuotos gyvenvietės nepriklausytų šiame procese svarbiai savivaldybės teritorijai, o tam tikra dalis gyventojų — pavyzdžiui, antros gyvenamosios vietos atveju – į skaičiavimus buvo įtraukta du kartus, mano manymu, Komisija, nepaisant galimų netikslumų, įrodė, kad preziumuojamas Vera savivaldybės gyventojų ekvivalentas yra daugiau kaip 10 000 ir nėra būtinybės jį labiau sukonkretinti, siekiant Nuotekų direktyvos 4 straipsnio 2 dalies tikslų.

143. Kadangi Vera savivaldybės, kurios gyventojų ekvivalentas yra daugiau kaip 10 000, nuotekos netiesiogiai išleidžiamos į jautrią zoną, jos turėtų būti valomos pagal griežtesnius negu aprašyta direktyvos 4 straipsnyje reikalavimus, nes, vadovaujantis Nuotekų direktyvos 4 straipsnio 2 dalimi, ši pareiga galioja nuo 1998 m. gruodžio 31 dienos.

144. Vis dėlto Ispanijos vyriausybė neginčijo, kad nagrinėjamos nuotekos nevalomos pagal griežtesnius reikalavimus, o veikiau tvirtino, kad ji iš valymo įrenginius eksploatuojančios bendrovės pareikalavo atlikti studiją apie savivaldybės nuotekas, tačiau ji dar nėra parengta.

145. Remiantis tuo, kas išdėstyta, ketvirtasis Komisijos kaltinimas yra pagrįstas.

IX — Nitratų direktyvos pažeidimas

A — *Pagrindiniai šalių argumentai*

146. Penktuoju ieškinio pagrindu *Komisija* kaltina Ispanijos Karalystę tuo, kad ji, nepaskelbusi Rambla de Mojácar pažeidžiama zona, nors iš jos vanduo patenka į jautria zona paskelbtą Antas upės pakrantės lagūną, pažeidė Nitratų direktyvos 3 straipsnio 1, 2 ir 4 dalis.

147. Ispanijos vyriausybės pareikštą prieštaravimą dėl šio kaltinimo priimtinumo Komisija atmeta argumentuodama tuo, kad šiam kaltinimui pagrįstoje nuomonėje skirtas visas puslapis ir kad principas *ne bis in idem* arba apskritai netaikomas procesui dėl įsipareigojimų neįvykdymo, arba bet kuriuo atveju nėra svarbus nagrinėjamai bylai.

148. Savo kaltinimą Komisija vėl grindžia ERM instituto studija, iš kurios išplaukia, kad nagrinėjami vandens telkiniai yra eutrofiniai ir pasižymi didele nitratų koncentracija. Ji teigia, kad iš Nitratų direktyvos I priedo išplaukia, jog nitratų koncentracija nebūtinai turi viršyti 50 mg/l, kad tam tikra zona turėtų būti paskelbta pažeidžiama, nes pakanka vien to, kad požeminiuose vandenyse *galėtų* būti toks nitratų kiekis. Tas pats pasakytina ir apie eutrofizacijos kriterijų. Komisija taip pat remiasi *Instituto Geológico y Minero de España* duomenimis, iš kurių matyti, kad Bajo Almanzora hidrogeologinio vieneto 06.06 nitratų koncentracija didesnė nei 50 mg/l. Jos nuomone, atsižvelgiant į dar vieną 1999 m. šio instituto publikaciją apie

cheminę požeminio vandens kokybę ir užterštumą Ispanijoje 1982–1993 metais, tikėtina, kad tarša nitratais yra agrarinės kilmės.

150. Ispanijos vyriausybė papildomai ginčija Komisijos nurodytą taršos nitratais apimtį ir jos agrarinę kilmę, kurios nepatvirtina – įvairiais atžvilgiais nepatenkinama – ERM instituto studija. Bajo Almanzora, su kuriuo susijusi Komisijos nurodyta 1999 m. publikacija, negalima prilyginti šiame procese nagrinėjamai zonai. Hidrogeologiniu požiūriu Antas ir Aguas upės, esančios daugiausia turizmo tikslams naudojamoje zonoje, yra nuo Bajo Almanzora atskirtos zonos.

1) Vertinimas

149. *Ispanijos vyriausybė* kaltinimą dėl Nitratų direktyvos pažeidimo laiko nepriimtinu dėl dviejų priežasčių. Pirma, dėl to, kad pagrįstoje nuomonėje Nitratų direktyva buvo nurodyta tik netiesiogiai, kalbant apie galimus ieškinius dėl PAV direktyvos. Antra, dėl to, kad kitame procese dėl įsipareigojimų neįvykdymo ji iš Komisijos gavo dar vieną oficialų įspėjimą su tais pačiais kaltinimais, kokie nagrinėjami šioje byloje, ir dėl to, kad Komisija taip pažeidžia principą *ne bis in idem*.

a) Dėl priimtinumo

151. Pirmiausia reikia išnagrinėti argumentą dėl šiame procese nagrinėjamo kaltinimo priimtinumo, nes jis nėra nurodytas rezoliucinėje pagrįstos nuomonės dalyje.

152. Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, vėliau ieškinyje pareikšti kaltinimai turi būti tiksliai išdėstyti jau pagrįstoje nuomonėje. To reikia siekiant dar iki teismo proceso aiškiai apibrėžti teisinio ginčo dalyką ir užtikrinti, kad procese dalyvaujanti valstybė narė būtų tiksliai supažindinta su jai pareikštais kaltinimais ir dar prieš Komisijai kreipiantis į Teisingumo Teismą galėtų nutraukti inkriminuojamą įsipareigojimų neįvykdymą arba išdėstyti savo gynybos argumentus [38].

38 — Žr., be kita ko, 2004 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija prieš Nyderlandus* (C-350/02, Rink. p. I-6213, 18721 punktai) ir jame nurodytus Teisingumo Teismo sprendimus.

153. Todėl net jei pagrįstos nuomonės rezoliucinė dalis iš esmės sutaptų su ieškinio rezoliucine dalimi [39], pagrįstos nuomonės rezoliucinėje dalyje nepaminėjus kaltinimo, jis savaime netaptų nepriimtinu ieškinyje, jei suinteresuotoji valstybė narė iš dokumento turinio gali aiškiai suprasti, kad toks kaltinimas pareiškiamas jai, nes tokiu atveju ji gali pasinaudoti gynybos teisėmis.

154. Taip yra šiuo atveju, nes, kaip pripažino ir Ispanijos vyriausybė, Komisija pagrįstoje nuomonėje kaltinimui dėl Nitratų direktyvos pažeidimo skyrė visą lapą, be to, nurodė šį kaltinimą tituliniame lape ir įvade. Taigi iš bendro pagrįstos nuomonės konteksto nedviprasmiškai išplaukia, kad Komisija norėjo pareikšti kaltinimą ir dėl šio pažeidimo.

155. Ispanijos vyriausybė taip pat tvirtino, kad buvo pažeistas principas *ne bis in idem*, draudžiantis siekiant to paties teisinio gėrio apsaugos tam pačiam asmeniui antrą kartą skirti sankcijas už tą pačią neteisėtą veiką [40].

Šiuo klausimu pirmiausia kartu su Komisija reikėtų pastebėti, kad procese dėl įsipareigojimų neįvykdymo pagal EB 226 straipsnį tik objektyviai konstatuojama, kad valstybė narė – atsižvelgiant į situaciją, susiklosčiusią vertinimui svarbiu laikotarpiu – pažeidė iš Sutarties kylančius įsipareigojimus [41]. Taigi šis procesas pats savaime nėra baudžiamojo pobūdžio, todėl vien jau dėl šios priežasties manau, kad šiame kontekste principas *ne bis in idem* nėra reikšmingas [42]. Be to, kitas po šios bylos pradėtas procesas dėl įsipareigojimų neįvykdymo bet kuriuo atveju negali lemti šio ieškinio nepriimtinumo.

156. Taigi penktasis Komisijos kaltinimas yra priimtinas.

B — *Dėl pagrįstumo*

157. Remdamosi Nitratų direktyvos 3 straipsnio 2 dalimi, valstybės narės privalo savo teritorijoje nustatyti visas pažeidžiamas zonas, iš kurių vanduo patenka į 3 straipsnio 1 dalyje nurodytus vandenis.

39 — Žr. sprendimo *Komisija prieš Ispaniją* (minėtas 28 išnašoje) 18 punktą.

40 — Žr., be kita ko, 2004 m. sausio 7 d. Sprendimą *Aalborg Portland ir kt.* (sujungtos bylos C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, Rink. p. I-123, 338 punktas).

41 — Žr. 1998 m. spalio 1 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-71/97, Rink. p. I-5991, 14 punktas).

42 — Šiuo klausimu taip pat žr. 2004 m. spalio 21 d. generalinio advokato L. Geelhoed išvadą dar nagrinėjamoje byloje *Komisija prieš Prancūziją* (C-212/03, 23 punktas).

158. Nustatydamos šiuos vandenis, valstybės narės taiko direktyvos I priede išdėstytus kriterijus. Remiantis šiais kriterijais, vandenys paskelbiami taršos paveiktais, jeigu požeminiame vandenyje nitratų koncentracija didesnė nei 50 mg/l arba kai vidaus vandenų, upių žiočių, pakrančių bei jūros vandenys yra eutrofiniai. Remiantis tiek Nitratų direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi, tiek I A priedo 2 punktu, ne tik konstatuota, bet ir galima zonos vandens telkinių tarša gali sąlygoti pareigą paskelbti zoną pažeidžiama.

159. Taigi vien Ispanijos vyriausybės argumentas dėl faktinės nitratų koncentracijos negali paneigti Komisijos prieštaravimo. Be to, konstatuotina, kad Antas pakrantės lagūna, į kurią, Komisijos duomenimis, patenka Rambla de Mojácar zonos vandenys, kaip nurodė Ispanijos vyriausybė, dėl taršos nitratais pavojaus ir eutrofizacijos buvo paskelbta jautria zona Nuotekų direktyvos prasme.

160. Net jeigu būtų galima daryti prielaidą, kad Antas pakrantės lagūna atitinka Nitratų direktyvos I priede pateiktus vandenų nustatymo kriterijus, Komisija, kaip išplaukia iš Teisingumo Teismo sprendimo *Standley*, vis tiek turi įrodyti, kad šių vandenų taršą didele dalimi lėmė žemės ūkio šaltiniai [43].

161. Kalbant apie ERM instituto atliktą studiją, pasakytina, kad joje nėra jokios informacijos apie Antas pakrantės lagūnos taršos agrarinę kilmę. Studijoje, kaip viena iš vandenų taršos priežasčių, veikiau nurodomas intensyvus turizmas šioje zonoje, ir į tai šiame procese Komisija taip pat atkreipė dėmesį. Komisijos paminėta 1999 m. studija taip pat susijusi su Bajo Almanzora, kurio hidrogeologinę svarbą Antas pakrantės lagūnai Ispanijos vyriausybė neigė, tačiau šioje 1982–1993 m. laikotarpį nagrinėjančioje publikacijoje būtent žemės ūkis retai nurodomas kaip vienas iš galimų požeminio vandens taršos šaltinių, tad remiantis šiais duomenimis negalima užtikrintai konstatuoti, kad iš žemės ūkio šaltinių patenkantys azoto junginiai smarkiai didina ir šiaip jau egzistuojantį Antas pakrantės lagūnos užterštumą.

162. Be to, atsižvelgiant į tai, kad valstybėms narėms suteikta didelė diskrecija nustatant vandenis 3 straipsnio 1 dalies prasme [44], bei

43 — 1999 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Standley ir kt.* (C-293/97, Rink. p. I-2603, 40 punktas).

44 — Žr. sprendimo *Standley ir kt.* (minėtas 43 išnašoje) 37 ir 39 punktus.

remiantis pirmiau išdėstytomis mintimis konstatuotina, kad Komisija nepateikė pakankamai teisinių įrodymų, patvirtinančių, jog Rambia de Mojácar vandenys patenka į vandens telkinį, kuris Nitratų direktyvos 3 straipsnio 1 dalies kartu su jos I priedu prasme yra paveiktas taršos ir todėl turėjo būti paskelbtas pažeidžiama zona.

163. Taigi Komisijos kaltinimas, kad nepaskelbusi Rambla de Mojácar pažeidžiama zona Ispanijos Karalystė pažeidė Nitratų direktyvos 3 straipsnį, yra nepagrįstas.

X — Bylinėjimosi išlaidos

164. Remdamasis Procedūros reglamento 69 straipsnio 3 dalimi, Teisingumo Teismas gali paskirstyti išlaidas šalims arba nurodyti kiekvienai padengti savo išlaidas, jeigu kiekvienos šalies dalis reikalavimų patenkinama, o dalis atmetama, arba jeigu susiklosto ypatingos aplinkybės. Kadangi kiekvienos šalies dalis reikalavimų patenkinama, o dalis atmetama, atsižvelgdama į abiejų šalių argumentų pagrįstumą arba nepagrįstumą, siūlau nurodyti kiekvienai šaliai padengti savo išlaidas.

165. Remiantis Procedūros reglamento 69 straipsnio 4 dalimi, į šią bylą įstojusi Jungtinė Karalystė pati padengia savo išlaidas.

XI — Išvada

166. Remdamasi tuo, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui:

1. Pripažinti, kad

— nepriėmusi priemonių, reikalingų įgyvendinti iš Direktyvos 75/442/EEB su pakeitimais, padarytais Direktyva 91/156/EEB, 4, 9 ir 13 straipsnių kylančius

įsipareigojimus, nesiėmusi reikalingų priemonių, užtikrinančių „El Pago de la Media Legua" vadinamoje vietovėje veikiančio kiaulių ūkio atliekų pašalinimą arba panaudojimą, nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai arba nekenkiant aplinkai, ir neišdavusi minėtai įmonei pagal direktyvą reikalaujamo leidimo bei neatlikusi būtinų tokių įmonių reguliarių patikrinimų,

— pagal Direktyvos 91/271/EEB 5 straipsnio 2 dalį nevalydama Vera savivaldybės nuotekų pagal griežtesnius negu aprašyta 4 straipsnyje reikalavimus,

Ispanijos Karalystė pažeidė įsipareigojimus pagal Sutartį.

2. Atmesti likusią ieškinio dalį.

3. Nurodyti Komisijai, Ispanijos Karalystei ir Jungtinei Karalystei padengti savo bylinėjimosi išlaidas.